

Bagımsızlık ve Demokrasi Mücadelesinde

halkevi

- 15-16 Haziran
- Soda İşçileri
- Çocuklara İlişkin
- Yapay Kültürle Mücadele
- Enver Gökçe

SAYI : 7 — HALKEVLERİ YAYIN ORGANI — TEMMUZ 1979

başyazı

Çıkmazdaki Bunalım ve Kısır Döngü

Ahmet YILDIZ
Halkevleri Genel Başkanı

Türkiye bugün, dış güçlerin güdümünde oluşturulan kısır döngülü çıkmazları aşmaya çalışırken, iç-dış sömürücü güçlerin en çirkin komploları ile, soluğu kesilmek istenen bir ülkedir.

Evrensel oluşumların da yansıması ve insan onuruna yaraşır çağcıl bir düzenin kurulmasını bir yaşamsal tehlike sayanların uğraşları ile oluşan bunalımlı duruma doğru tanılama koyamama ve konulanları da kabul etmemekteki inatlı direniş, çıkmazımızı süregenleştirip gerçek bir kısır döngüye dönüştürmüştür.

Halkımıza yaşamı zehir eden can güvensizliği, ekonomsal bunalım ve siyasal çirkinlikler, yapısal, sistemsel, kafasal ve ahlâksal bozukluklardan kaynaklanmakta ve iç-dış karanlıkçı-sömürücü güçler de, bu çürümüşlüklerden alabildiğine yararlanarak, üç yönlü bir çöküntü sürecini oluşturup yaşatmaktadırlar :

1. Birlikte oluştuğu siyasal rejimin temel ilkeleri ile (eşitlik, adalet, özgürlük...) açık bir çatışma halinde bulunan kapitalizmin azmanlık hali olan tekelciliğe, kudurganlığı ile emperyalizme ve piç doğurması ile faşizme dönüşen biçimlerinin üçü birden, ülkemizin üzerine üşüşmüşlerdir.

Bu üç belâdan oluşan «KARABASAN» ın bekçiliğini yapacak faşist cinayet aletleri de, açık kamplarda, devlet koruyuculuğu ile eğitilmiş, silâhlanmaları sağlanmış, devlet aygıtına yerleştirilmiş, devlet gücü ile desteklenmiş ve T.B.M.M kürsülerinden de yüreklendirilmiştir. Böylesi bir komplaya hiç bir iktidar alet olmamıştır. Bizde faşizme, altın dönemini yaşatanlar, ne denli övünseler azdır,

2. Türkiyeyi kapitalist emperyalizmin güdümünden çıkamaz halde tutmak için, 2-3 yılda, kısa süreli borçlar otuz ve tüm dış borçlar da altıkat (Faizleri ile birlikte 18 milyar dolar) arttırıldı. Bu batakçılığın ustaları olan emperyalist-kapitalist örgütler (IMF, OECD, Bankalar ve patronları ABD), çıkışı da sağlayacakları umudu ile, çıkmazları süregenleştirici ve ipoteklerine güvenceler sağlayıcı reçetelerinin ceremesini de emekçi halkımıza (devalüasyon, zam, düşük taban fiat, ücret dondurma...) çektirmek için hükümeti de sık boğaz etmektedirler. Hükümet te, çıkmazı oluşturanların yardımları ile ve devlet aygıtı ile siyasal örgütlerdeki onlara uyumlu kafaların etkisinde, çıkışı sağlamaya çalışmaktadır.

3. T.B.M.M. ni çalıştırmamak, insana yakışmayacak sözlerle kürsülere saldırmak, uluslararası polis örgütünün de izlerini aradığı kişilerin sahteciliklerinin, devet dolandırıcılığının hesabını vermekten kaçınmak, açılan «Mebus Pazarı» nı açık arttırmaya dönüştürüp insanları çürüterek tutsaklaştırmak ve T.B.M.M. deki namuslu sesleri boğmak isteyenlerin oluşturduğu utanç tablolarının aktörleri, utanma duygularını çoktan yitirmişlerdir. Bu aktörler, iyi ile kötüyü, gerçekle yalanı, haklı ile haksızı, hırsızla namusluyu ayırt edilmez hale sokarak, kendi çirkinliklerinin de güç ayırt edilebileceği bir bulanıklık yaratmaya çalışıyorlar.

Evrensel kapitalizmin ve emperyalist güçlerle içimizdeki uzantılarının sürdürülmesine yaşamsal önem verdikleri yapı ve sistemden kaynaklanan çirkinliklerden ve halkımızın üstüne çöken «KARABASAN» dan arınabilmenin biricik yolu, tüm ilerici-devrimci-halkçı güçlerin eylem ve güç birliğinden geçer.

Böylesi bir savaşımda, her kez gerçek yerini almalıdır. Halkevleri böyle bir çağrıyı, nitelik ve amaçlarının savsaklanamaz bir gereği sayar.

Tokyo Doruğu toplandı

Doruğa katılan kapitalist dünyanın yedi büyükleri (ABD Almanya, Fransa, İngiltere, Kanada, İtalya ve Japonya) ve AET temsilcisi gitgine derinleşen ekonomik bunalımın çözümü ve bu doğrultuda işbirliği konularında görüşüyorlar.

Daha önce 1975'te toplanan ilk «doruk toplantısı»nın da gündemi aynı konulardan oluşuyordu: enerji ve petrol. Ancak o günlerden bugüne kalıcı bir çözüm geliştirilemediği, sorunların kapitalist sistemin özünde yattığının bir kanıtı olarak gösteriliyor. Bu kez de Tokyo'da toplanan liderlerin, sorunun kaynağında çözümünden çok, enerji bunalımını ülkelerinde nasıl yansıtacakları bildiriliyor.

Çeşitli gözlemciler, liderlerce getirilecek «geçici» çözümlerin, henüz kâr hadlerinde doyum sağlamamış olan petrol tekellerinin kârlarını kısıtlamaktan çok, kapitalist sistemin tüm bozukluklarının, aksaklıklarının ceremesini çeken emekçi yığınların başında patlayacağını, ücret dondurmaları, yeni vergiler, fiyat artışları biçiminde yaşama geçeceğini öne sürüyorlar. 1975 doruğunun bugüne değin bir çözüm getirememiş olması, ikinci bir doruğa gereksinim duyulması bu yorumların en büyük dayanağı.

Şanayileşmiş-kapitalist ülkeler örgütü olan OECD, Haziran ayı içinde yaptığı bakanlar toplantısından sonra, yaşam standartlarının kaçınılmaz olarak düşüreleceğini, işçi örgütlerinin sorunu farklı boyutlara ulaştırmamak için «anlayışlı» olmaları gerektiğini bildirmişti. Ücret artışı taleplerinin, açmazları derinleştireceği de ayrıca vurgulanmıştı. Tokyo Doruğu'nda, OECD bildirimindeki farklı boyutların neler olabileceğinin de tartışılacağı sanılıyor.

Olağanüstü güvenlik önlemleri altında başlayan «Tokyo Doruğu», artık altın çağını geride bırakan dünya kapitalist sisteminin çeşitli açmazlarını tartışmak üzere toplandı. Doruğun başlıca gündemini 'enerji sorunu' oluşturuyor.

Faşist saldırılar karşısında demokratik haklarımızı ve can güvenliğimizi savunalım !

Faşizme karşı çok yönlü mücadelenin görevleriyle, bu görevlerin hayata geçirilmesinin hayati önem taşıdığı, bir dönemi yaşıyoruz.

Faşizm kanlı baskın ve saldırılarıyla bir yandan yeni mevziler elde etmek ve halk yığınları arasında etkisini arttırmak, diğer yandan işçi sınıfına, demokratik ve yurtsever güçlere, tümüyle halka karşı yöneltecekleri baskı ve şiddet politikasına uygun ortam hazırlamak uğraşı içindedir.

Faşizm kudurmuş bir hayvan gibi saldırıyor sadece günlük gazeteleri karıştırmak bile, bu gerçeği görmemize yetiyor. Hergün gittikçe yoğunlaşan **faşist terör** devrimcileri, yurtseverleri, demokratları, kitlelerin demokratik örgütlerini —Halkevleri, TÖB-DER, SENDİKALAR— hedef alıyor. Haziran'ın son haftasına bakıldığında onlarca TÖB-DER ve HALKEVİ üyesinin katledildiği ve örgütlerinin saldırıya uğradığı görülmektedir.

Bütün bu katliamların amacı meydanı temizlemek, **faşizmin önündeki engelleri ortadan kaldırmak, tüm emekçi halkı eli kolu bağlı sessiz köleler haline getirmektir.**

Faşist terör dalgası koca bir demokrat (!) kamuoyunun ölüm sessizliği altında; dinmek bilmiyor. Gündelik bir olay haline getirilmeye çalışılan, meşrulaştırmak istenen bu katliamlar karşısında asla sessiz kalınmamalıdır. Faşizmin cinayetleri karşısında susmak, öncelikle faşizme cesaret verir. Sonra ve bundan daha önemlisi faşizmin kitleleri sindirme, pasifize etme amacına yardım eder. Faşist cinayetler karşısında korkmak, sinmek, ölü gibi sessiz durmak faşizme hizmet eder. **Susmak cinayete ortak olmak** anlamı taşır.

Faşist saldırıların karşısında artık namuslu olmak yetmemektedir. Namusun mihenk taşında mücadele gerekmektedir. Faşizm döneminde namusun mihenk taşı, ona karşı alınan tavırdır. Demokratik haklara, mevzilere sahip çıkma, yaşama hakkı için mücadele etme, can güvenliğini kendi olanaklarımızla sağlamaktır.

Evet faşistlerin kanlı saldırıları ve cinayetleri günlük gazetelerin kanıksanmış haberleri arasında yer alırken, her geçen gün bir fabrika, kasaba, okul faşizmin insanlık dışı

vahşet örneklerine sergilenirken, grevci işçi, topraksız köylü, yurtsever öğretmen, memur teknik eleman ve gençlik katledilirken sessiz kalınamaz.

Faşist saldırılar karşısında demokratik haklarımızı ve can güvenliğimizi savunmalıyız.

Bugün meşru müdafaa yalnız bir hak değil, aynı zamanda bir görevdir. Hiçbir aldatmaca bu müdafaa hakkını halkın elinden alamaz..!

GÖZE GÖZ DİŞE DİŞ

Haydi
Ha
Kardaş
Yürü
El
Ele
Halay
Çeker
Gibi
Yürü
Mavilim
Kostak
Kostak
Göze
Göz
Dişe
Diş
Ve
Kısasa
Kısas
Yürü de
Şu
İşler
Bitsin
Hay
Babey
Allahına
Yürü..

Enver GÖKÇE

15-16 Haziran

Sınıfının mücadele tarihindeki olayları gözardı eden işçi sınıf bilincine sahip olamaz !

15-16 Haziran direnişi İşçi sınıfının tarihi içinde anlamlı bir yer tutar.

Anımsanacağı gibi 1970'lerde egemen sınıfların sömürü düzeni çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmış ve derin bir bunalıma düşmüştü.

Bunalım süreci giderek derinleşirken, egemen sınıfların karşısında işçi sınıfı ve emekçi halkın muhalefeti gittikçe yoğunlaşmış 1970 yıllarında sömürü düzenini sarsar bir boyuta ulaşmıştı.

Toprak işgalleri ve grevlerin yükseldiği, okullarda boykotların hızla geliştiği ve tüm toplumu sarsmaya başlayan siyasal olayların yaygınlaştığı bu dönemde, ABD Emperyalizmi ve yerli işbirlikçi tekelci burjuvazi gelişen toplumsal muhalefete karşı ve içine düştüğü bunalımdan sıyrılma yolları aradı,

Grevler ve toprak işgalleri, okullarda Devrimci Gençliğin mücadelesi sert tedbir yöntemleri ile önlenilmeğe çalışıldı.

Tüm bu uygulamalar emekçi halkımızın oldukça sınırlı kazanılmış haklarını geri almaktan başka birşey değildi.

Tekelci burjuvazi, işçilerin ekonomik-demokratik, daha yüksek ücret ve sosyal haklar mücadelesinin kazanacağı siyasal boyutları önlemek, zamanın hükümeti kanalıyla Devrimci işçilerin örgütü DİSK'i, gelişiminin daha başlangıcında yok etmek için 274 ve 275 sayılı toplusözleşme grev-lokavt ve sendikalar yasalarında gerici değişiklikler getiren bir tasarı hazırlayarak parlementoya sundu,

İşçi sınıfı sermayenin bu tuzağına 15-16 Haziran direnişiyle cevab verdi,

15 Haziran'da işyerlerinde üretimi durdurarak yürüyüşler biçiminde başlayan direnişe Demir Döküm, Sungur'lar, AEG, Rabak, Otosan, Erka, Uzel, Vinylex, Philips, Arçelik, Singer, Grundik, Simko, ECA, Aygaz, Türk Kablo, Eternit, Aksan, Cibali Tekel Kutu, Haymak, Derbey, Gıslaved, Borusan, Vita, DMO, Esaş, Koruma Tarım İlaçları, Mutlu Akü, Nobel, Şakir Zümrüt işçileri onbinleri aşkın bir şekilde katıldılar.

Ayrı işyerlerinden, ayrı iş kollarından, ayrı sendikalardan, farklı düşüncelere sahip işçiler ortak sınıfsal çıkarları için birleşiyor, işçi sınıfının eylem birliğini oluşturuyorlardı.

İstanbul'da İzmit'te işçiler fabrikalardan, sokaklara dökülüp Taksim'e doğru yürüyüşe geçtikten sonra polisiyle, askeriyle karşılarında devleti buldular.

Ancak çaylar, dereler gibi birleşen çoğalan işçi yığınlarının yürüyüşü engellenemedi.

15 Haziran'da 70 bin işçi, 16 Haziranda yüzbinler oldu.

Ve Türkiye İşçi Sınıfı tüm engellemelere rağmen, onlarca yaralı ve üç şehit vererek Taksim'e doğru yürüyüşü sürdü. Burjuvazi iki yakadan gelen işçilerin birleşmesini önlemek için vapurları seferden kaldırdı, köprüleri açtı. Her türlü grev, yürüyüş, miting, gösteri ve toplantılar yasaklandı İşçi sınıfı gücünü gösteriyordu. İstanbul ve İzmit'te sıkıyönetim ilan edilerek, İşçi sınıfının devrimci eylemi önlenilmeğe çalışıldı.

Ancak bunun yanı sıra burjuvazi, işçi sınıfı karşısında geriliyerek 274-275 sayılı yasalarda değişiklik öngeren tasarısını geri çekti.

15-16 Haziran eylemi işçi sınıfının gücünü dosta düşmana gösteren büyük bir deney oldu.

Ve bugün bizler 15-16 Haziran direnişinin dokuzuncu yıldönümünde, faşizme karşı aktif bir mücadele sürdürürsek, ancak o zaman, 15-16 Haziran'ı bir mücadele günü olarak yaşatmış olacağız.

15-16 Haziran burjuvazinin kabullendiği sıradan bir kutlama değil, sömürüye, faşizme, artan ekonomik ve siyasal baskılara karşı gerçek bir mücadele günü olmalıdır.!

Soda İşçilerinin grevi ve arkasındaki gerçekleri !

Mersin Soda Sanayii A.Ş. de 8 Ağustos 1978'de DİSK'e bağlı Petkim-İş Sendikasında örgütlenmiş işçiler, toplu sözleşme görüşmeleri anlaşmazlıkla sonuçlandığı için greve gittiler. Bu grev'e birlikte fabrikada görevli 21 teknik eleman da, sendikaya üye olarak greve katıldılar.

Soda işvereni basında geniş bir biçimde yer alan açıklamalarının yanı sıra, büyük mali olanaklarını kullanarak gazetelere verdikleri ilanlarla (TÜSİAD'ın verdiği son ilanlar gibi) olayı çarpıtıp, kamuoyunda haklılık kazanmaya çalıştılar.

Oysa olay hiç de işverenin ilanlarındaki gibi değildi. 25 Aralık 1978 tarihinde Bakanlar Kurulu, grevi ülkenin sağlığını tehdit ettiği gerekçesi ile önce bir ay, sonra iki ay erteledi.

Olaylar bu erteleme kararıyla yepyeni boyutlar kazandı. Grevle birlikte başlayan bir soda kaçakçılığı, erteleme kararından sonra bazı çevrelerin pek işine yaradı. Daha sonra işveren fabrikada üretim yapılmaması için gerekli bütün koşulları sağlıyor, bunun sorumlusu olarakda grevci işçi ve mühendisleri gösteriyor ve ilan ettiği lokavt sonucu tüm işçi ve teknik elemanları işten atıyordu. Ve basında tekelci güç ve nüfuzlarını kullanarak «demokrasinin esenliği» üstüne nutuklar atıp, çok masum görünen ifadelerle kamuoyunu yanıltmaya, çalışanları birbirine düşürmeye çalışıyordu. Buna karşılık soda çalışanlarının haklı sesi basında kalın tekelci duvarlarla karşılaşıyordu.

İŞVEREN NEDEN BU KADAR İSRAR EDİYOR ?

Soda olayında işvereni burjuva yasalarının bile sınırları aşıma anti-demokratik baskı ve önlemler almaya zorlayan, toplu sözleşme ile gelecek parasal yük değil, işçi teknisyen-mühendis kitlesinin örnek dayanışmasında sezinlediği doğmakta ve gelişmekte olan devrimci özdür.

SODA SANAYİİNİN KISA ÖYKÜSÜ

Mersin Soda Fabrikası, 1975 yılında (İş Bankası % 40 ve Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. % 39 hisse ile en büyük iki ortak.) üretime başladı.

Soda bugün en çok cam sanayiinde kullanılmaktadır. Şişe-cam sanayiinde tekel olanlar, soda sanayiinde de tekel durumundadırlar. Soda sanayiinin bugünkü üretimi, yurtiçi gereksinimini karşılayacak düzeydedir. Buna karşın 1979 yılında önce ihracat, sonra da gene aynı kuruluş tarafından ithalat yoluna gidilmiştir. 1100 TL/ton fiatla yapılan ihracata karşılık ithalat 2.100 TL/ton fiatla yapılmıştır.

Burada oynanan oyun çok yönlüdür. Şirket, bu ihracat için % 15 ihracatta vergi iadesi almaktadır. Böylece ürünü düşük fiatla ihraç etmekten gelen bir kaybı olmamaktadır. Ayrıca yurt içi üretimde tekel durumunda olduğundan fiatlarla istediği gibi oynayarak yurtiçi fiatlarını yükseltmektedir. Ama şirket asıl vurgunu ithalat yoluyla sağlamaktadır. 1976 yılında Soda Sanayiinin yurt içinde eğir soda satış fiatı 4.100 TL/ton iken, aynı yıl şirket sodayı 2.100 TL/ton fiatla ithal etmiş ve aradaki fark soda patronunun kasasına girmiştir. Bundan dolayı soda çalışanlarının ve emekçi halkımızın şu sorulara yanıt istemesi en doğal hakkıdır.

1978 yılı soda ithalat-ihracat miktarlarına baktığımızda ve 1978 yılında soda fabrikasının yarım yıl çalıştığını düşündüğümüzde, sadece şişe-cam sanayiinin 1978 yılında tükettiği 100.000 ton sodanın nereden ve ne şekilde sağlandığı gazetelere verdikleri milyonluk ilanlar ve 3 Nisan tarihli haber ajanslarının verdiği şu haberin cevabı verilmek zorundadır.

«Sanayi Bakanlığı 869 çalışanın işten çıkarıldığı Mersin Soda Sanayiine iki yeni teşvik belgesi verdi. Her ikisi de 1979 yılının ilk yarısında başlayacak olan yatırımlara % 100 gümrük bağışıklığı, % 30 oranında ise yatırım indirimi kolaylıkları sağlanmıştır.» Soda Sanayiinin iki yeni yatırımı için tanınan gümrük muafiyeti ve yatırım indirimi kolaylıkları 100.450.000 lirayı bulmaktadır.

Bu grevle büyük tekeller haksız kazançlar ve büyük vurgunlar vurmakta, soda çalışanlarını ve emekçi halkımızı açlık ve sefalete bırakmaktadırlar.

Bütün bu gerçekler ışığında soda işçilerinin haklı grevi mutlaka başarıya ulaşacaktır. İşçi-Teknik eleman devrimci dayanışması yükselecektir.

Bu anlayışla demokrasiden yana güçlerin, gerek soda olayı özelinde, gerekse genel anlamda bağımsızlık-demokrasi mücadelesinde başarıya ulaşacaklarına inancımız tamdır.

Kaynak : TMMOB Kimya Mühendisleri Odası «Soda Olayı» raporu

ÖRGÜTSEL HABERLER

TÜRKALİ KÖYÜNE SALDIRAN FAŞİSTLERİ KÖY HALKI KOVALADI!

Zonguldak — Geçtiğimiz Mayıs ayı içerisinde bir grup faşist tarafından Kilimli Halkevine bağlı Türkali Halkodası saldırıya uğramış ve Halkodasının camları kırılarak maddi hasar meydana getirilmiştir.

Edinilen bilgiye göre Türkali'ye giden ve aralarında Akademi öğrencilerinin bir kısmınında bulunduğu bir grup Nazım Durmaz, İsmail Kılıç, Şaban Taşkıran ve Ahmet Aktaş adlı kişilerin konuğu olarak önce komando eğitimi yapmışlardır.

Daha sonra köy içine giren saldırganlar marşlar söylemeğe, sloganlar atmağa ve sağa sola taş yağdırmaya başlamışlar. Ancak Halkodasının öncülüğünde faşistlere teslimiyeti değil mücadeleyi gündeme getiren kadın - erkek tüm köy halkı faşistleri köy dışına kadar kovalamışlardır.

Olaylardan sonra yapılan açıklamada ülkücü - faşistlerin A.P.'li köy muhtarı tarafından desteklendiği ve saldırganların kimlikleri Zonguldak Cumhuriyet Savcılığına bildirilmesine rağmen cezalandırılmadığına değinilmiş ve «Belli amaçlara yönelik bu tür saldırıların kendilerini yıldırmayacağı» belirtilmiştir.

— İsmetpaşa Halkodası tarafından düzenlenen, bölgedeki Anti-faşist gençliğin birlikteliğini sağlamak ve gençler arasındaki kardeşliği güçlendirmek için yaklaşık 20 takımın katıldığı futbol turnuvası sürmektedir.

— Çalışkanlar Halkevi tarafından geçtiğimiz hafta bölgedeki 43 çocuk sünnet ettirilmiştir. Tüm bölge halkının katıldığı sünnet düğününde Halkoyunları gösteri yapmış ve coşkun türküler söylenmiştir. Sünnet düğününde yapılan konuşmalarda İMF'yle yapılan «iyi niyet anlaşması» en son yapılan zamlar eleştirilmiştir ve faşizme karşı örgütlü mücadelenin önemi vurgulanmıştır.

Rize Çay Festivalinde Halkoyunları Topluluğu Genel Merkezi başarıyla temsil etti.

Adapazarı Halkevi ve Adapazarı Belediyesi'nin ortaklaşa düzenledikleri «Adapazarı Kurtuluş Şenliği» üç gün sürmüştür.

— 23.6.1979 Cumartesi günü yapılan M.Y.K. toplantısında Derince - HE'vi, İzmir HE'ne bağlı Ballıkuyu - Şavşat - HE'ne bağlı Çamlıca - Kurmu - HE'ne bağlı Eskiçokdeğirmen-HO larının açılması için yetki verilmiştir.

Gazetemiz Güçleniyor!..

«HALKEVİ GAZETESİ» daha geniş çevrelere ulaşmağa başladı.

Şubelere ve demokratik kitle örgütlerine ulaşan «HALKEVİ» okuyucularından büyük bir destek görüyor.

Şubelerimizden Tepecik HE - 20, GAZİANTEP HE-100, İzmir HE-30, Nallıhan HE-30, Çay HE 30, Altıntaş HE-10, İmranlı HE - 5, Antakya HE - 30, Dikmen HE - 50 adet her sayıdan gönderilmesini istediler.

«HALKEVİ»ni B İ R L İ K T E GÜÇLENDİRECEĞİZ.

HALKEVLERİ Genel Merkezi Tarafından Yayınlanır
SAHİBİ : HALKEVLERİ adına Ahmet YILDIZ
SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ : Özhan YILDIRIM
FİYATI : 500 Krş.

YAZIŞMA ADRESİ : İnkilâp Mah. Fırat Sokak No : 4 (Ankara Valiliği arkası) Ulus-ANK.
Tel : 24 37 11 - 10 60 79
BASILDIĞI YER : HALKEVLERİ Basımevi/Tel : 17 65 53

Ergenlik çağındaki, çocuklara sunulan edebiyatın biçim ve içeriği

Gülşen KURULAR

Ergenlik çağı, çocuklukla gençlik yaşı arasındaki geçiş dönemi, ya da çocukluğun son aşaması kabul edilebilir. Kesin olmamakla birlikte 11 - 15 yaşları arasını kapsayan dönemdir, denebilir. Bu yaştaki çocukların edebiyat ilgilerini inceleme konusu yapmamız rastgele bir girişim değildir. Çünkü çocukluğun bu dönemi diğer sanat dallarında olduğu gibi edebiyata da en çok ilgi duyulan bir arama ve seçme dönemidir.

ERGENLİK ÇAĞININ ÖZELLİKLERİ

Ergenlik yaşına varan çocukların edebiyat ilgilerini ya da ilişkilerini irdelemeden öne bu yaş grubunun duygusal, toplumsal ve düşünsel yapısını kısaca anımsatmak yararlı olur.

Ergenlik çağına varan çocuk kendisini büyük görmeye başlar ve kendisine büyümüş gibi davranılmasını isteyerek ailesine karşı bağımsızlığını ve özgürlüğünü kullanmak eğilimindedir. Davranışları ve yaptıklarıyla çevresinin dikkatini üzerine çekmeğe çalışır. Giderek çevresinin dışındaki dünya ile de ilgilenmeye ve dünyayı anlamaya merak salar. Kuramsal konulara karşı ilgisi çoğalır. Savaşlar, serüvenler ilgi alanı içindedir. Ailesinin kendisine olduğu kadar arkadaşlarına ve arkadaşlıklarına önem vermelerini ister. Bazen büyüklerin sahip oldukları ayrıcalıkları elde etmek ister ama o sorumluluğu yüklenmekten yana değildir. Bu yaştaki çocuklar anne-babalarının düşüncelerini beğenmemeğe başlar ve otoriteye tabi olmaktan hoşlanmazlar. Burjuvazi çocukların bu yaşlardaki davranışlarına «yeni yetmelik buhranı» adını vermiştir. Gerçekte bu, çocuğun hayatında belirli bir kişilik kazanma sürecidir. Nitekim çocuğun bu yaşlardaki his hayatı karmakarışık bir hal alır. His hayatında geçci ümitler, korkular ve ilhamlar yatar. Cinsel konulara ilgi bu yaşlarda başlar, karşı cinsler bu devrede daha çok fark edilir. Ergenlik çağı hayal kurmanın yoğunlaştığı devredir. Bu dönem zekânın da gelişme çağıdır. Çağrışım, kıyaslama ve öngörü yetenekleri hızlı bir gelişim içindedir. Neden - sonuç ilişkilerini araştırma ve merak etme bu aşamada gelişir. Çocuk bu yaşta soyut ve mantıklı düşünme yeteneğinide geliştirir. Sorunları sözle, tartışma ile çözümleme eğilimindedir. Çevresi ve dünya ile ilgili çok şey bilmeye gereksinme duyar. Bu yaştaki çocukların belleği güçlü, duygusal izlenimleri keskin, hayal güçleri zengindir. Hızlı bedensel gelişim düşünce yapısı ve gelişimini de etkiler. Çocuklar bu yaşta kitaba karşı büyük ilgi duyarlar. Okudukları gördükleri şeylerden çok etkilenirler. Bu yaş şiire müziğe ve sanatın diğer dallarına en çok ilgi duyulan aşamadır. Ergenlik çağının olgunlaşmaya başladığı yaşlarda çocukların sosyal, siyasal, ekonomik sorunlara karşı ilgileri daha büyük oranda çoğalır.

İşte edebiyata karşı ilgilerini ve ilişkilerini incelemek istediğimiz ergenlik çağındaki çocukların ruhsal, toplumsal ve düşünsel yapıları özet olarak böyledir.

ÇOCUK EDEBİYATI ALANININ BU GÜNKÜ DURUMU

Edebi türler insanlara haz, mutluluk, heyecan, bilgi verme, onları olaylar içinde yetiştirme, geçmiş deneyimlerden yararlandırma işlevini üstlenirler. Bu görevleri ile bir ideolojiden kaynaklanırlar. Eğer ideoloji basit bir anlatımla siyasal, hukuksal, ahlaksal, sanatsal ve felsefi görüşler sistemi ise, sömüren sınıf ile sömürülen sınıfların ideolojileri farklıdır. demektir, Dolayısıyla bir edebi türün içeriğini kapsayan ideoloji onu yazanın ideolojisini taşır. Söylemek gerekir ki bugün çocuk edebiyatı piyasasını işgal eden kitapların % 80'i egemen sınıfın ideolojisini taşıyan yapıtlardır. Aslında burjuva yazarlar, büyükler için oluşturdukları edebiyatta olduğu gibi çocuk edebiyatında da neyin daha çok ilgi çekeceğini biliyorlar. Bu yüzden kitaplarında, iyi - kötü, güçlü - güçsüz, nankör - yardımsever, güzel çirkin, yaşlı-genç gibi yapay çelişkileri ardıcıl işleyip duruyorlar. Böylece temel sınıfsal çelişkiyi gizlemeyi amaçlamaktadırlar. Çünkü bu konular işlenirken sömürünün, bağımlılığın, tutuculuğun, ezilmişliğin kader olduğu özellikle vurgulanmaktadır. Bunun yanında «ekmek yediğin kapıya küfretme», «eski köye yeni adet girmez» gibi atasözleri ile simgelenen burjuva ideolojisi acı, gözyaşı, talihsizlik ve çaresizlikle beslenerek verilir. Bu yapıtlardan çözüm gösterenler de yoksulluktan kurtulmanın çaresi olarak zengin bir adama sadık bir hizmetçi olmak, ya da kızı ile evlenmek veya zengin birinin gözüne girmek gibi saptırıcı, şaşırtıcı sonuçlar işlerler. Yoksulluğun üretim tarzına, yani alt yapıya, ekonomik ilişkilere bağlı bir olay olduğunu, çözümün ise yine üretim tarzının değişmesine bağlı bulunduğunu sürekli gözardı ederler «Beş parmağın beşi bir olur mu?» sözü çocukları uyutmak için sunulan edebiyat türlerinde baş örnektir.

Nitekim ergenlik çağındaki bin çocuk arasında yapılan bir ankette en çok okunan 100 kitabın 52'si burjuva yazarlarına ait olduğu tesbit edildi. Bu yazarların kitapları bireyciliği, ırkçılığı, şöven duyguları, savaşçılığı, uysallığı temel düşünce olarak işlemekte ve çocuğu kendi sınıfına yabancılaştırmaktadır. Bunun gibi hemen her yerde en çok okunan roman «Pollyanna»dır. Hani şu iyimserlik yutturmacası adı altında sömürü düzeni, açlığı meşrulaştıran, kabul edilebilir bir olay halinde sunan burjuva ideolojisinin dünya çocukları için sunduğu başucu romanı.

Burjuva eğitimcileri ergenlik çağı için «bu çağ çocukların kahramanlara tapma çağıdır» diyor ve edebiyat ürünlerini buna göre düzenleyerek çocuk edebiyatı pazarına sürüyorlar. Örneğin devlere, zalimlere karşı kişisel çıkarlar, serüvenler oluşturup hayali kahramanlar yaratıyor, böylece gerçeği gizlemeğe çalışıyorlar.

Doğrusunu söylemek gerekirse burjuva yazarları, eğitimcileri çocuk psikolojisini ve gelişim evrelerini iyi bilerek, buna göre edebi türlerini, örneğin fotoroman ve çizgi romanlarını bütün propaganda araçlarını kullanarak piyasaya sürüyorlar. Ergenlik çağındaki çocukların cinsel ilgileri, burjuvazi tarafından kâr amacıyla, ahlaksızca istismar edilmekte, piyasa baldır-bacak resimleriyle dolu dergiler, pespaye kitaplarla doldurulmaktadır.

Çocuk edebiyatı alanı burjuvanın elinden alınmalıdır!

NELER YAPILABİLİR :

Bu yaş çocuklarının algılamasına elverişli ve ezilen sınıfların ideolojisini işleyen edebiyat nasıl olmalıdır. Bu türler çocuklara nasıl ulaşacaktır. Bu pazara nasıl girilecektir.

a) İlerici Çocuk Edebiyatının İçeriği

Bizim sözünü ettiğimiz ergenlik çağına ulaşan çocukların ilgi duydukları edebiyatın içeriği, şu özelliklerle sıralanabilir.

1 — Konular çocuğun yakın çevresinden seçilmeli ve giderek daha geniş çevre ile bağlantılı kılınmalıdır.

2 — Bu yayınlarda çocuk «neden, niçin, nasıl» sorularına çekilmeli ve neden - sonuç ilgisini görmeğe itilmelidir.

3 — Devlere, zalimlere karşı birlikte, örgütlü karşı çıkılabildiği işlenmelidir.

4 — Milli gurur, uluslar düşmanlığı, cengaverlik gibi çağ dışı düşünceler yerine Çocuk Hakları Beyannamesi ve Helsinki Sonuç Belgesi'nde vurgulanan barış, kardeşlik, dostluk ve dayanışma düşüncesi işlenmelidir.

5 — Toplumun maddi yapısı ile manevi yapısı arasındaki diyalektik birliği, yani üst yapının alt yapıdan kaynaklandığı vurgulayan ayrıntılar işlenmelidir.

6 — Hayvanları kişileştirerek verilen yapıtlarda bir sonuç ve ders verme amaç edinilmelidir.

7 — Mizah türleri bu yaşta en çok tutulan yazılardır. Bu türler çocuğa eleştirme kazanımını vermeğe yönelik olarak hazırlanmalıdır.

8 — Çocuğun hayal gücünü teşvik eden ürünler, düş yaratmayı amaçlamamalı, toplumsal gerçekle yönelmelidir.

9 — Olumlu tip herzaman yaratan güç, işçi sınıfı olarak işlenmelidir. Bu vurgulanmalıdır.

10 — Hayatın hareketliliği, dünyanın değişebilirliği, beş kardeşin beşi bir olabileceği, kaderin saçmalık olduğu ve bunun gibi bir sürü burjuva yutturmacasının zıttı olan işçi sınıfı ideolojisinin tutarlı, doğru ilkeleri çocuk edebiyatı türlerindeki özü oluşturmalıdır.

Burjuva sanatçılarının kullandığı araçların büyük çoğunluğu işçi sınıfının ideolojisini yayan türlerde de kullanılmalıdır.

b) Çocuk Edebiyatında Biçimsel Özellikler

Ergenlik çağındaki çocuklara sunulan edebi türlerde şu biçimsel özelliklere özen gösterilmelidir

1 — Bu kitaplar ders kitapları kuruluğundan arınması için diyalog cümlelemke için diyalog cümlelerine fazla yer veren biçimde olmalıdır.

2 — Şiirde ritm, düz yazıda kısa ve özlü cümleler, dilde duruluk göz önünde bulundurulmalıdır.

3 — Can sıkıcı kuru öğütler ve hazır mesajlar verilmemeli, konu, olay içinde sunulmalıdır.

4 — Uzun tasvirler ve benzetmelerden kaçınmalı bu yaşta olay ve sonuç peşinde olan çocuğun sabırsızlığı göz önünde bulundurulmalıdır.

5 — Öykü ve masallar resimlendirilerek verilirse daha çok ilgi toplar, daha kolay okunur.

6 — Harf seçiminde küçük punto yerine çocukların gözlerini bozmayacak büyüklükte punto seçilmelidir. Örneğin burjuvazi kâr amacı güttüğü için buna özen göstermiyor ve daha ortaokul çağında çocukların gözleri bozulmaktadır.

c) Çocuk Edebiyatı Pazarı :

Bugüne kadar çocuk edebiyatı dalında yapıtlarını gördüğümüz Sabahattin Âli, Nazım Hikmet, Rıfat Ilgaz, Aziz Nesin, Yaşar Kemal gibi yerli yazarlar ya da Sermet Behrengi gibi yabancı yazarların yapıtları örgütlü bir biçimde ele alınmış ve çocuklara sistemli sunulabilmiş değildir. Düşünmek gerekir ki burjuvazi kendi yapıtları için televizyon, gazete, dergi ve Milli Eğitim Bakanlığının bütün okullara gönderilen Tebliğler Dergisi gibi tüm propaganda araçlarını kullanmaktadır. Buna karşı sömürüye, ezilmişliğe ve bağımsızlığa baş kaldıran çocuk edebiyatının yaşaması ve gelişmesi için bu dalda kooperatifleşme gibi bir örgütlenme biçimine başvurulmalıdır. Böylece çocuk edebiyatı yazarları ayakta tutulmalı, kâr amacı gütmeyen yayınevleri oluşturulmalıdır. Bu noktada ustaların kendi ileri adımlarında desteklenerek kitlelerin örgütlü ve yığın isteklerine yanıt veren bir çocuk edebiyatı ağı kurulabilir.

UÇY'de bizim, ilericilerin yapabileceği en önemli ve kalıcı iş çocuk edebiyatı alanını örgütlemek ve bu pazara girmektir. Bu arada yabancı yazarların değerli yapıtlarını dilimize çevirmek ve pazarlanması da bu örgütlülük içinde düşünülmelidir.

Çocuk edebiyatı dalındaki ürünler lüks baskılar yerine 2. ve 3. hamur kâğıda basılmalı ve ucuza pazara sürülmelidir. Okullarımızda ilerici öğretmenler hala öğrencilerine hangi kitapları salık vereceklerini bilmiyorlar. Bu alanda öyle bir örgütlenmeye gidilmelidir ki piyasaya sürülen tüm ilerici çocuk kitaplarını kapsayan katologlar basılarak öğretmenlere yardımcı olunmalıdır. Bize göre bu alan örgütlenir, sendikalar ve mesleki kuruluşlar yardımıyla yaygınlaştırılırsa, çocuk edebiyatı dalındaki burjuva saldırısı kırılabilir. O zaman değil bu alandaki burjuva rezilliğine, televizyonda bile Baretta gibi Amerikan züppeliklerinin aylar boyu sergilenmesimesine Türk çocukları ve kamuoyu izin vermez. Çocuklarımız ergenlik çağında yani yönlendirilmeğe elverişli oldukları bir aşamada burjuvazinin değil bizzat mensup oldukları sınıfın yazarlarınca beslenmeli ve kendi sınıflarına yabancılaştırılmamalıdır.

Köylülerime

Anamız birdir, aynı memeden emmişiz dostlar.
Kan kardeşiz, sizlere kanım kaynıyor.
Sizlerle beraber herk ettik toprağı,
Beraber yattık hapiste, beraber teskere aldık
Ve maniler yaktık hasret için;
Gülemediysek de boşverdik beraber...

Halay mı çekmedik kolkola,
Horon mu tepmedik diz dize,
Cepken mi vermedik rüzgâra
Koyun koyuna yattık toprak duvarlarda
Sıtmayla, sığırla, davarlarla...
Daha da yatarız dostlarım daha da...

Gün gelirse eğer
Halay çeker, türkü söyler gibi yanyana
Mavzer mavzere verip de
Düşmana kurşun da atarız.
Sizlere kanım kaynıyor, yabancı değilsiniz bana...

Fransa'nın Tarbes kentinde «Nazım Hikmet Bayramı» kutlandı

TARBES — Fransa'nın güneyinde bulunan Tarbes kentinde belediyenin girişimiyle 10-17 Haziran tarihleri arasında Nazım Hikmet Bayramı kutlanmıştır. Nazım'ın şiirlerinden esinlenerek düzenlenmiş bir oyunun sahneye konduğu bayram çerçevesinde ayrıca Türk ressamlarının yapıtlarından oluşmuş altmışın üzerinde resmi kapsayan bir de sergi açılmıştır. Tarbes kentinde gerçekleştirilen «Nazım Hikmet Bayramı» kapsamında ayrıca Gençlik Evi'nde, genç Türk karikatürcüsü Selçuk Demirel'in çizgileri de izlenmiştir.

(Cumhuriyet, 28 Haziran 1979)

Yapay Kültürle Mücadele

Somut olmayana karşı mücadele, hiç kuşkusuz gerçekliğe karşı mücadeleden güçtür. Gerçeklik, tüm çıplaklığıyla, doğruları ve yanlışlarıyla ortadadır, fakat «soyut» öyle değil. Yalnızca sözü edilir onun. Elle tutulur, gözle görülür bir nesne ortaya konmaz, gösterilemez. Hedefler de, doğal olarak açık-seçik değildir ve yanıltıcı olabilirler.

«Yapay Kültür» kavramı, bir soyutluğun, gerçek olmayan bir özelliğin ifadesidir. Öykünme, ya da uyarlama (adapte) anlamlarını içinde taşır. Bir gerçekliğin, yalnızca biçiminde yapılan ufak tefek değişikliklerle bir ortamdan başka bir ortama aktarılmasıdır yapaylık. Yapay kültür oldu mu, yapaylık kavramı bunların dışında da başka özellikleri kapsar. Örneğin, net ekonomik üstünlüğü sağlayamamış, ideolojisini öngördüğü ekonomik ilişkilerle bütünleştirememiş bir sınıfın kültürü. Sanırız, ülkemizdeki «burjuva kültürü»nden söz ettiğimiz açık.

Türkiye'nin ekonomik bağımlılığından, bunun nedenlerinden sözetmek -bu yazıda- amacında değiliz. Bizi, şimdi birinci planda ilgilendiren, Türkiye'nin ekonomik bağımlılığının yolaçtığı sonuçlardan biri, belki de en önemlisi: kültür sorunu. .

Türkiye'deki ekonomik yapının karmaşıklığı (kapitalist üretim biçiminin henüz feodalizm üzerine net bir egemenlik sağlayamamış olması) doğrudan kültürel oluşuma yansımaktadır. Bu, en açık biçimiyle insan ilişkilerinde kendini göstermektedir. Cılız burjuvaziyse, henüz tümüyle örgütleyemediği üretim ilişkileri üzerine net bir ideoloji, ulusal bir tavır geliştirememiştir. Bunun doğal nedeniyse dışa bağımlılıktan kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle, burjuvazinin cılızlığı doğrudan emperyalist sömürü mekanizmasıyla ilintilidir.

Emperyalizm, nasıl bir yöntem kullanmalıdır ki ekonomik sömürüsü en az düzeyde hissedilsin, kendini en uzun yaşatabilsin? İşte, «emperyalizmin kültür politikası»nın kaynağı. Emperyalist-kapitalist sistem, iktidarında olduğu ülkelerin yanında, uydusu durumundaki ülkeleri de aynı ideolojik baskının altına almalıdır ki sistemin kendini yeniden üretme koşulları sürekli varolsun. Ülkemizdeki burjuva kültürünün yapaylığı da, işte bu nedenden kaynaklanır. «Yapay Kültür»le mücadele güç müdür ?

Soruna iki aşamada yaklaşmak gerekir :

Birincisi, gerçekten mücadele hedefi olabilecek bir yapılanma koyabilmiş midir? ülkemiz burjuvazisi? Hayır. Türkiye'de, günümüzde sınıf kültürünü yansıtan ölçüler tümüyle -yaklaşık olarak tümüyle- kapitalist ülkeler sosyo-ekonomisinden uyarlanmadır. Bunun en güncel örneği televizyon yayınları -daha çok reklamlardır. Öyleyse, güncel hedefler zaten günlük yaşantımızda vardır, karşımızdadır.

İkinci aşamaysa, mücadelenin temelde yönelmesi gereken «emperyalizmin kültür politikası» dır. Ki, bu mücadele, emperyalizme karşı toptan bir mücadele sürecinden geçer. Burjuvazi ancak, ekonomik ve politik bağımlılıktan kurtulduktan sonra bir «ulusal kültür» den sözedebilir. Fakat, gerçekte bu da, kendi ideolojik baskısını meşrulaştırmaktan öte bir çaba değildir. Empoze etmek istediği kendi sınıf kültürüdür.

Birinci aşamada sözünü ettiğimiz uyarlama, en gelişmiş kapitalist ülkede bile saf bir «ulusal kültür» den söz edilmeyeceğini ortaya koyar. En açık örneği, kültürün önemli bir öğesi olan **teknolojinin evrenselliğidir.** Teknoloji ihracı veya değişimi, kapitalizm için vazgeçilmez bir gelişmedir. Hiçbir emperyalist tekel (ülke) yoktur ki, kârını fazlalaştıran kaynaklara yönelik teknoloji yatırımı (alışverişi, vb.) yapmasın, uyruğuna bakmaksızın teknolojiye para desteği sağlamasın.

Şöyle özetleyebiliriz : Egemenliğini henüz pekiştirememiş olan ülkemiz burjuvazisi, ulusal bir kültürden söz edemeyeceği gibi, emperyalizmin kültür politikasının da uygulayıcısı durumundadır. Bu, yapay bir kültürü ortaya çıkartır. Yani, kapitalist ülkelere öykünmenin, tüm ilişkilerinin, tavırlarının, düşünce ve yaşam biçimlerinin, üretim teknolojilerinin bu ülkelerden uyarlandığı bir oluşum. Elbette ki bu yapaylıkla mücadele, çelişkilerin açık seçik ortada olduğu gerçeklikle mücadeleden daha zordur. Çünkü, gerçeklik karşı-tezini de somut bir biçimde ortaya koyar. Oysa ki, Türkiye burjuvazisi somut bir «ulusal kültür» koyamamaktadır ortaya, koyamaz da.

Sonuçta, sözünü ettiğimiz ikinci aşama berraklaşır. Kültür sorununun çözümünün emperyalizme karşı toptan bir mücadelede düğümlendiği ki, ülkemiz yurtseverlerinin, devrimcilerinin dört elle sarılmaları gereken -en azından tartışmaları gereken noktadır bu. Bunun dışında, kültür sorununu salt «burjuva kültürü» ne karşı mücadele görmek, bu yapay kültüre karşı-tezler önermek, ölü doğmuş bir çocuğa kan vermekten başka birşey değildir.

HALKEVİ

Sinemayla ilgili Yasa çalışması konusunda birkaç not

Doç. Dr. Oğuz ONARAN

Aşağı yukarı yirmi yıldır, sinemayla ilgilenen sanat ve düşün çevrelerinde devletin sinema alanında bir şeyler yapması, iyi filmlerin yapımıyla gösterimini özendirecek önlemler alması, düzenleyici birtakım kurallar getirmesi istenir. Birkaç yıldır kötü bir iktisadi buhran içine düştüklerini gören sinemacılar da bu isteklere katıldılar. Böylelikle devletin sinema sanayiine ve sanatına ne ölçüde karışacağı, devlet yardım yapacaksa bu yardımın nasıl sağlanacağı, sanayi için alt yapının nasıl gerçekleştirileceği, filmlerin denetiminin yapılıp yapılmayacağı gibi çok boyutlu sorularla birlikte sinema - devlet ilişkileri sorunsalı ortaya çıkmış oldu.

Bugüne kadar Türkiye'de devletin sinemayla bu anlamda bir ilişkisi olmamıştır, daha doğrusu devletin sinemaya karşı tutumu hep olumsuz olmuştur. Sinema yapımcısı biraz serüvensi, biraz «üçkâğıtçı», sinema filmi denen bir tür ««şarkılı, içkili gazino»ya benzer bir mal üreten bir kişi olarak görülmüş, sinema filmine de çaresiz katlanılması gereken ama olanaklar elverdiği ölçüde halkın korunması gereken, zararlı bir nesne olarak bakılmıştır. Bunda, sinemayla ilişkileri örgütleyecek olan bürokrasiyle sanatın, nitelikleri (gereği birbirlerine ters düşmeleri yanında, sinemacıların da kamu yönetimindeki bu görüntüye belki de farkında olmadan yavaş yavaş benzemeye başlamalarının etkisi vardır kuşkusuz.

Bütün bu olumsuz görünüme karşın, Kültür Bakanlığında bir yıldır sinemayla ilgili bir yasa hazırlama çalışmasına girişilmiştir. Bu çalışmaya katılanlardan biri olarak bu taslakatki genel ilkeleri özetleyeyim :

Bir kere, sinema sanatının ve sanayiinin geliştirilmesi için düzenleyici, destekleyici, koruyucu her türlü önlemi almak üzere bir sinema kurumunun kurulması gereklidir. Bu kurum bir sanat dalını düzenleyeceği için siyasal iktidarların etkisinden uzakta, yani özerk olarak kurulmalıdır. Bu da ancak bu sanatı yapan kimselerin kurumun yönetiminde söz sahibi olmalarıyla gerçekleşebilir, yönetsel özerklik böyle sağlanabilir. Ama kurumun tam özerk olabilmesi için kendi gelir kaynakları da olması gerekir. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken nokta, kurumu siyasal iktidarların etkisinden korumaya çalışırken «iktisadi» iktidarların etkisine açık bırakmamak, bunu da önlemeye çalışmaktır.

Bugün filmlerimiz teknik nitelikleri bakımından zayıf durumdadır. Bunun nedeni, sinema sanayiinin alt yapısının (çekim alanlarının, laboratuvar için gerekli ilaçların, iyi nitelikli ham filmin, vb.) eksikliğidir. Bu yüzden bu kuruma bağlı bir de film stüdyosu olmalıdır.

Bu kurumun başlıca işlevi, sinema sanayiine yardım etmektir. Ama burada hemen bir soru karşımıza çıkmaktadır : Kime, hangi filme yardım edilecektir? Amerika'yı yeniden keşfetmeye kalkmadan sinemada devlet tekelinin olmadığı Batı ülkelerine baktığımızda iki türlü yardım görüyoruz . (1) otomatik yardım : Her filme olmasa da belli bir miktarın üstünde gelir getiren her filme yardım (2) seçici yardım : «sanat» ölçütüyle seçilen filmlere yardım. Her ikisinin de yararlarıyla sakıncaları olmakla birlikte, bana sorarsanız, ülkemizdeki sinema sanatını geliştirmek açısından ikincinin daha yararlı olacağı kanısındayım. Bu yardım için gerekli paranın nasıl

CEVAHİR YÜREKLİLER

Zulüm
Bayraklarına
Küfrettiğimiz
Çağdı
Fırat
Akardı
Munzur
İnlerdi
Ciğerparem
Ve
Cevahir
Yürekliler
Daha
Sağdı
Ve
Malatya
Dağlarında
Keban
Deresinde
Yaban
Keçileriyle
Seğirttim
Kurda
Kuşa
Yem
Oldum
Ben
Halkın
Ulusuydum
Yani
Doğdum
Yeniden
Şimdi
Mor
Işıklı
Ağulu
Bir
Kenger
Dikeni
Oldum
Ve
Yılan
Kemiği
Boğazlara..
Döner
Ha
Dönerim
Şimdi
Alıcılar
Gibi
Düşmanın
İman
Tahtasına..

ENVER GÖKÇE
(Panzerler Üstümüze
Kalkar Doğrultu Yay -
1977, sf. 61)

İstanbul Fesvali sürüyor...

Yedi yıldan bu yana «İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı» nın girişimleriyle gerçekleştirilen İstanbul Festivali, geçen yıllarda olduğu gibi **klasik batı müziği** örneklerinin ve bu türe öykünülerek yazılmış «Türkçe» yapıtların sergilenmesiyle sürüyor. Müziğin ağırlık kazandığı bu «sanat» festivaline bu yıl, 15 ülkeden 1250 sanatçı katılıyor.

Gösteri biletlerinin yaşam standartlarının çok üzerinde satıldığı ve halka açık olduğu söylenen İstanbul Festivali'ni düzenleyen «İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı» nın yönetimindeki kişilerden biri de sanata karşı büyük ilgisi olduğu söylenen, tanınmış Türk iş adamlarından Dr. Nejat Eczacıbaşı. Halkın sanatsal gereksinimine büyük ölçüde cevap verdiği savunulan Festival'in, **ulusallıktan, evrenselliğe** doğru bir açılımı gerçekleştirdiği de ayrıca söylenenler arasında. ■

sağlanacağına gelince, gene çeşitli ülkelerdeki uygulamaya bakarsak, başlıca üç kaynak olduğunu görürüz : (1) Belediyelerin aldıkları vergilerden, özellikle sinema biletlerinden alınan vergilerden alınan paralar, (2) televizyonun yaptığı yardım, (3) devlet bütçesinden yapılan yardım. Çok zorunlu kalınmadıkça, özerkliğin de kâğıt üstünde kalmaması için devlet bütçesinden alınan yardıma başvurulmaması, ilk iki tür yardımın daha yararlı olacağı görüşündeyim. Bununla birlikte, özellikle büyük kâr getiren filmlerin yapımcıları, bu tür filmlerin gelirlerinden bir pay alınıp fazla gelir getirmeyecek filmlerin yapımına verilmesi sonucunu doğuracağından, sinema biletlerinden bir pay alınmasına karşı çıkmakta, yardımın devlet bütçesinden yapılmasının daha doğru olacağını ileri sürmektedirler.

Bir de yıllardır çözülmeden duran sansür sorunu vardır. Sansür, başka bir deyişle ön denetim bugün devlet memurları eliyle yapılmaktadır. Sansür kurulu, hem senaryoları denetleyip film çekimine, hem de yapılmış filmlerin gösterimine izin vermektedir. Ön denetimin Anayasaya, düşünce ve sanat yapma özgürlüklerine, bugünkü demokratik yaşamın kurallarına ve akla gelebilecek her şeye aykırı olduğu uzun yıllar çok yazılmış, çok söylenmişse de, siyasal iktidarlar da, kamu yönetimi de «filmler üstündeki sansür kalkarsa yurdumuz elden gider» gerekçesiyle sansürde direnmektedir.

Ayrıca, yapılan denetimin niteliğini düşünecek olursak, devlet memurları eliyle bu denetimin yapılmaması gerektiği de açıkça ortaya çıkar. Çünkü, bir filmin izleyicileri üstündeki etkisinin neler olabileceğini kestirip ona göre bir karar vermek gerekecektr. Oysa, bir filmin çeşitli kitleler üstünde çeşitli etkileri olabilir, bir takım gizli etkileri olabilir; sinema dilini çok iyi bilip filmde kullanılan işaretleri anlamak gerekir. Bunun gibi sorunlar bu denetimin, toplumsal psikolojiden, kitle haberleşmesinden, sinema estetiğinden anlayan uzmanlarca yapılması gereğini de ortaya koyar.

Bu yüzden, filmlerde ön denetim kaldırılmalı, ancak suça ve şiddete özendirici, cinsel sömürü amacı taşıyarak küçüklerin ruh ve beden sağlığı yönünden zararlı etkiler yapıcı filmler uzmanlardan oluşan bir kurul tarafından belirtilerek bunları diyelim 18 yaşından küçüklerin görmesi yasaklanmalıdır. Ayrıca, «seks ve şiddet» filmlerinden de yüksek vergi alınmalıdır.

Bunlardan başka, film yoluyla işlenmiş bir suç varsa buna ancak mahkemeler bakmalıdır. Ön denetimin kalkması, küçüklerle ilgili kayıt dışında her filmin serbestçe oynayabileceği anlamına gelir ama içinde bir suç öğesi olan filmin de kimse karışmadan gösterilebileceği anlamına gelmez. Bunun için genel ceza hükümleri yeterlidir.

Kısaca özetlemeye çalıştığım sinema yasa taslağının bir an önce yasalaşmasını dileyelim.

(Baştarafı Sayfa 8'den)

Buna bağlı olarak da şiirlerinde yansıyan iyimserlik, yazgıcılık olmaktan çıkıyor.» (11) Demek ki Enver Gökçe'nin bilincin'de, kişiyi tarihsel süreç açısından edilginliğe yönelten gerekirciliğin, «istem»le dengelenmesi söz konusudur. Bu denge olmadığı zaman gerekircilik ağır basarsa pasifizm, bireysel istem ağır basarsa anarşizm ortaya çıkar. Enver Gökçe bu açıdan doğru çizgidedir. Nitekim o bir öfke şairidir ama, istemine yön veren bireysel değildir. Onun öfkesi, **«ne istediğini bilen insanın öfkesidir.»** (12) **«ana selam olsun/Sürgünler, mahkûmlar, hastalar/Alacağın olsun/Seni İstanbul seni/Seni Bursa, Çankırı, Malatya»; «Yürü de Şu İşler/Bitsin/Hay/Babey/Allahına/Yürü»** dizeleri, karşı olduğu düzenin yerine neyi, nasıl koyacağını bilen bir devrimcinin bilinçli öfkesini içerir. Bu öfke bireysel değil, sınıfsaldır. Bu açıdan, **«Hey anam hey!/Yine de hey hey/Mürettip Hasan deyip de geçme/Ben adamın anasını bellerim/Punto hesabı/Katrat hesabı»** dizeleri de dikkate değer.

Enver Gökçe, ölüm gerçeğine yaklaşırken de hem öfkeli, kabullenmesiz, hüzünlü, umarsız, hem de «biz»le bütünleşmenin bilincinden kaynaklanan umutlu bir tavır takınır. Ölümle şairin bireysel ilişkisi şiirsel düzeyde belirlenmez. Dile getirilen, rahat döşeğinde ölme umudu değildir. Ancak, mücadelesini sürdürürken ve yapmak istediklerini henüz yapamamışken gelip çatan ölüme umarsız bir öfkeyle karşı çıkarak : **«Bir Saffet Hoca vardı dost bağında/Hürriyet yoktu sağlığında/Gün geldi gitti incecikken/Yiğitken, güzelken, gencecikken/... Gâvur müslüman demezdi/Kendisi için bir şey istemezdi/Yatak ölümünü beklemezdi/Gitti vadesiz, gencecikken/Yiğitken, güzelken, incecikken/Ölüm, adın kalleş olsun»** der. Görüldüğü gibi, ölüm karşısında duyulan öfkenin kaynağı, «hürriyet» için mücadele veren bir insanın «vadesiz» ölümüdür. **«Umumu elemişim/Eleğimi asmışım/Ölüm de ne, vız gelir/Ama yanarım»** dizelerinde belirlenen ise, belli, yaşlılıktan, belli hastalıktan dolayı ölümü kabullenmek ile, daha yapacağı işler olan insana özgü hayıflanmanın bileşkesidir. Enver Gökçe şiirinde ölüm gerçeğinin algılanması, küçükburjuvaya özgü bireysel tedirginlikten uzak, «biz»in daha güzel bir dünyada yaşaması için verilen mücadeleyi kesintiye uğratan doğal bir engele ve daha güzel bir dünyayı «biz»le birlikte yaşayamamaya karşı hüzünlü bir öfke biçimindedir.

Toparlanırsa, **«Ben, bizden olan bütün insanların dostu/Adı haritalarda bile bulunmayan/Bir köyündenim Anadolu'nun/... Ben küçük Yusuf'um Çit köyünde»**, **«Ben kendi halimle müthiş kişi/Ben sevici, sert ve delişmen/Ve hürlük kardeşlik çırasını/Kendi hissemce götüren insan»** dizeleriyle kendindeki «biz»i tanımlayan Enver Gökçe, **«Külli/Topraksız / Külli, arkasız Ve/Horlanmış»** tüm emekçiler adına **«Engini de deli gönül engini/Kutlayalım şol kurtuluş cengini»** derken, **«türkü»nün** senfoni çoğulluğuna ulaşan sesini çağdaş bir Karacaoğlan edasıyla yükseltmektedir.

---

(1) Suphi Kenan Demirci, Enver Gökçe İle Bir Konuşma (Dost Dost İlle Kavga)

(2) Bu konuda yapılan bir çalışma için bkz. Adnan Yücel, Enver Gökçe Şiirinde Halk Söyleyişi, Yapıt, S. 19, mayıs 1978

(3) S. K. Demirci, agy. s. 18

(4) Mehmet Ergün, Enver Gökçe Şiiri (Dost Dost İlle Kavga)

(5) Enver Gökçe, Dost Dost İlle Kavga, Yücel Y. İstanbul 1973

(6) Enver Gökçe, Panzerler Üstümüze Kalkar, Doğrultu Y. İstanbul 1977

(7) S.K. Demirci, agy. s. 18

(8) S. K. Demirci, agy. s. 19

(9) Çalışmada yer verilen şiir örnekleri Enver Gökçe'nin iki şiir kitabından alınmıştır.

(10) S. K. Demirci, agy. s. 15

(11) Mehmet Ergün, Panzerler Üstümüze Kalkar ve Enver Gökçe (Panzerler Üstümüze kalkar)

(12) M. Ergün, Enve- Göke Şiiri, agy.

BİZİM CADDELERİMİZDE DE

Açmaz
Açamaz
Deme
Hiç
Bir
Zaman
Bu
Nar
Çiçeği.

Açacaktır
Elbet
Bizim
Caddelerimizde de
Bayram
Olacak
Halkın
Üstüne
Böyle
Kalksa da
Faşist
Namlular
Namert
Ellerdir
En
Sonda
Bir
Bir
Kırılacak

ENVER GÖKÇE
(Panzerler Üstümüze Kalkar, sf. 29)

PANZERLER ÜSTÜMÜZE KALKAR

Panzerler
Üstümüze
Kalkar
Armut
Çiçeğindeyiz
Meğer
Sokakta
Düşenler
Var
Ve
Okulda
Gösteride
İşkencede
Ve
Mağarada
Kışda
Karda
Kıyamette
Silahlı
Silahsız
Ve
Yalnız...

ENVER GÖKÇE
(Panzerler Üstümüze Kalkar, sf. 45)

Enver Gökçe Yaşıyor

Enver Gökçe, Ankara Numune Hastanesi'nde tedavi altında. Birçok yazar-çizer, sanatçı kimi duymadığından, kiminin de işine gelmediğinden bilmek istemiyorlar Enver Gökçe'nin durumunu.

Türk şiirinin bugüne değin gelmiş geçmiş en büyük değerlerinden biri, orada adeta kaderine terkedilmiş. Sahte ödül sahipleri, yalancı şairler, burjuvazinin otuz yıldır Enver Gökçe'ye karşı yaptığı mücadeleyi sürdürüyorlar sanki. Gazeteler sessiz, sanat sayfaları boşuna basılıyor. Sözümona «ilerici» basın, burjuvazinin sanatsal aktivitesini yazmakla o denli meşgul ki ...

Enver Gökçe yaşıyor! Faşizme karşı dimdik. Bilinci yerinde. Vücudunu sinsi sinsi sarmaya kalkışan hastalıkla mücadele ediyor.

Enver Gökçe'nin şiirleri, dillerde, şarkılarda devrimci mücadelede yaşıyor. Onun varlığını, faşizme boyun eğmeyişini hep birlikte duyuralım burjuvaziye, sahte sanatçılara. Enver Gökçe'nin hasta yatağının çevresinden ayrılmayalım.

Enver Gökçe Şiiri üzerine

Ali İhsan MIHÇI

1940 sonrası toplumcu-gerçekçi Türk şiirinin iki ana kanalda geliştiği söylenebilir. Birinci kanalın odağında Nâzım, ikincisinde Enver Gökçe vardır. Özü belirleyen öğretide birleşen bu şiirler, yapısal özellikleri bakımından farklılık gösterirler. Nâzım, **«şekli eldivenlikten (de) çıkarıp deri haline getirdiğimiz nisbette muhtevayı ön plâna, esasa aldığımız nisbette muvaffak olacağız. Biliyorum, bu gayet zor iştir. Bu zorluğu halletmenin yegâne çaresi muhtevadan şekle gitmektir.»** anlayışıyla şiirinin yeni özüne uygun bir biçim arıyordu. Fütürist çizgiden kalkan bu arayış, özellikle Divan geleneğinden yararlanmalarla özgün bir yapıya ulaşmıştır.

Enver Gökçe'nin geleneğe bir başka açıdan yaklaştığı, halk edebiyatının dil ve anlatım birikimiyle yoğun ve bilinçli bir ilişki kurduğu görülür. Bu ilişki, popülist yaklaşımdan uzak, şiirin halka yakın düşmesi ve vurucu nitelik kazanması ereğinden yola çıkan bir şairin bilinçli seçimi sonucudur. **«Gelenekten her zaman için yararlanılabilir. Kimi ozanların bu deneylerde başarısızlığa uğramaları, sanımca onların halkla göbekbağı kuramamış olmalarından ileri gelmektedir. Türkünün ya da ağıdın halk yaşamı içerisindeki yerini ve işlevini bilmeyenler ,bunlardan yararlanarak ortaya gerçek sentezler koyamazlar.»** (1) Şu halde Enver Gökçe'nin gelenekle ilişkisi mekanik yararlanma ve taklit değil, sentez düzeyindedir. Söz konusu olan, halk yaratılarındaki dil ve anlatımın biçimsel yanından çok işlevinin düşünülmesiyle oluşturulan çağdaş bir sentezdir. (2)

Enver Gökçe, ezgiye, ses ögesine önem verir. **«Tıpkı senfonide küçük seslerin büyük bir ses uğultusu içinde toplaşıp kaynaştığında oluşturduğu uyum gibi»** bir ses yakalamak ister. (3) Halk şiirinin biçiminden yararlanırken, ondaki «dize birimi»nin tek boyutlu, ilkel ezgisinden çok, sözcüklerin ses değerlerine yönelmesi, o büyük şiirsel senfoniyi yaratma çabasıyla açıklanabilir. **«Kullandığı sözcükler de, halk şiirinde rastladığımız gibi, tek tek ele alındıklarından şiirsel, ağırlıkları olan sözcüklerdir. Zulüm, mahzun, evliya, kul, yâren, aşikâr etmek, kâr etmek vs.»** (4) Senfonik yapı, Enver Gökçe şiirini kitlelerin coşkun sesi kılan önemli bir etkendir. Özü destekleyen bu ses öğesi dikkate alınmadığı zaman, şiirin dinamizmi de yok olur. Dost Dost İlle Kavga'da (5) «dize»yi kırıp ses bütünlüğü taşıyan «öbek»i temel alarak oluşturduğu senfonik şiir yapısını Panzerler Üstümüze Kalkar'da (6) daha da geliştirmiştir. Bu kitaptaki şiirlerde dizeler iyice eritilerek tek sözcüğe indirgenmiştir. Kimilerince gerekçesi anlaşılamadığı için tepkiyle karşılanan bu yönelimiyle Enver Gökçe, dizeden yola çıkmanın kolaylığından okuyucuyu da uzaklaştırmakta, onu şiirdeki senfonik sesi aramaya zorlamaktadır. Mahzunluktan öfkeye alçalıp yükselen bu ses, halk şiirinin olanaklarıyla da beslenerek işçi kitlelerinin, miting alanlarının üzerinde savrulur durur.

Senfonik şiirin çoğul, uyumlu sesi, Enver Gökçe şiirinin özüne denk düşer. Bu şiirler «ben»de odaklaşmaz. **«Şiirde «ben»den başlayıp «ben»de biten bir tema evrensel bir nitelik taşımaz kanısındayım. Gerçek şiirde şair bu «ben»i yok etmeli, «biz»e doğru açılmalıdır... Gerçek toplumcu şair odur ki, «ben» derken daima «biz»i kasteder.»** (7) Bu bilinçli yaklaşımla kurduğu şiir dünyasında «ben»in (bireyin) toplumsal işlevi, Nâzım'ın **«yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür/Ve bir orman gibi kardeşçesine»** dizeleriyle belirlediği birey toplum ilişkisine uygundur. Toplumu bireylerin nicel toplamı olarak algılamayan Enver Gökçe şöyle demektir: **«... «Biz her şeyin özünü teşkil ediyordu ve «ben» de «biz» tarafından belirleniyordu. «Biz»i «ben»lerin bir toplamı olarak almak sakat bir görüştür ve bütünselliğe aykırıdır.»** (8) Bu bakış açısından, örneğin «ben»i anlatıyor görünen **«Ben küçük Yusuf'um Çit köyünde»** dizesiyle, «biz»i anlatan **«Yani bizsiz/Anne dizi, kardeş dizi, yar dizi/Güzel değildir»** (9) dizeleri çelişmez. Çünkü o «ben» derken de «biz»i kastedmektedir.

Enver Gökçe'de «biz», «ben»i içeren ve niteliği emekçe belirlenen bir kavramdır. Sınıfsal özü vardır. Bunu **«Dolan göğsümdeki hava/Salın yanımdaki fakir/Salın proletarya»** dizeleri açıkça belirtmektedir. Bu sınıfsal bakış, «biz»in karşıtını da getirir: **«Kınadık, yüz çevirdik, düşman kesildik/Şol aşkı bilmezlenenlere»**. Aşkın sınıfsal boyutunu ortaya koyan bu dizelerin anlattığı karşıtlık, birey-toplum diyalektiğine götürür şairi: **«Sen ne hakim, ne evliya, ne kul, köle, şövalyesin/Sen yirminci yüzyıl insanı!/Dost dediğim, yâren dediğim, kardeş dediğim/Ekmeğim benim/Gülüm bağım, bostanım»** dediği emekçiler uğruna mücadelesinde **«Bir yanda demir pencere/Bir yanda tarih»** vardır. Bu bilinç, onun emekten yana tavrını da belirler: **«Ben şairim/Halkların emrinde, kolunda, safında/Satırlarım vardır kahraman/Satırlarım vardır cılız, cesur ve sıtmalı/Ahdim var:/Terli atlet fanilalı göğüslerden/Püfür püfür geçeceğim/Bir de âşıkım kanlı bıçaklı/Yar içi senden geçeceğim/İnan nan ki ciğerparem, inan ki sevgilim/Bu hususta/Üçten, beşten, senden geride kalan değilim.»** «Yar için serden geçme» eylemine çağdaş bir **«Kerem gibi»** giren şair, çektiği fiziksel acıları benmerkezci bir tavırla gündeme getirmeksizin «biz»in çilesini söyler: **«Karadeniz'in Rumelikârı türkünü/Bende türküler oldu ağlamaklı/Bende türküler oldu dizim dizim/Doldurdum sineme, ciğerlerime/Doldurdum derdi, mihneti/Pamuk tozunu, kömür tozunu/Memleketimin şarkıları kadar acı çektim.»** 1946'ların koşulları az çok değişse de hep **«Ümit işkencede mahzun/Emek işkencede mahzun/Tenim, ayaklarım üryan/Ekmek işkencede mahzun»**dur. Bu işkenceyi ortadan kaldırma mücadelesinin bir ucunda sabırlı bir dayanma gücü vardır: **Sana selam olsun/Zincirin, zulmün kâr etmediği/Kırbacın kâr etmediği/Büyük tahammül.»** Bir ucunda umarsızlık: **«Görsem/Dost dediklerime zincir vuranlar kimdir?/Açık ve Türkiyeli avuçlarımı/Sıcak sakladım/Buz tutmuş/Eller içindi/Şimdi sargısız, merhemsiz, çaresiz geliyorum/Şarapnel yarası kollar.»** Bir ucu acılarda bilinen, sevgiyle anlamlanan gerçeğe çıkar: **«Sana bin teşekkür/Büyük ızdırap/Bana sevmeyi/Bana hakikatı/Bana insanları öğrettin.»** Şair, **«kesilmiş mümkünüm, çarem»** dizesindeki edilgin çizgiden hemencecik umarsızlığı yıkan dirence yönelir, onu şiirleştirir: **«Dayan dizlerim dayan.»** 1953'te Sansaryan Hanı'nın işkence hücrelerinden hapishaneye taşınan, maddi ve manevi işkenceyle fizik gücünü büyük ölçüde yitiren Enver Gökçe'nin bu direnci, bu «büyük tahammül»ü kuşkusuz onun bilincinden kaynaklanmaktadır. **Sadece namuslu olmak da yetmez. Hem namuslu, hem de sapma kadar bilinçli olmak şarttır. Gerçek sanatçı pazarlıkların, kuşkuların, küçük hesapların insanı değildir.»** sözleriyle bunu belirtir. (10)

«Ben berceste mısraı buldum» diyor Enver Gökçe. Bu «biz»dir, «biz»in niteliğini oluşturan «emek»tir. «Biz»e ve emeğe inancı tarihin diyalektik yorumuyla belirlendiği ve sınıfsal bilinçle pekiştiği içindir ki, **«Dayan dizlerim dayan»** çağrısı, aynı zamanda geleceğe umudun da anlatımı olmuştur. Bu umut, «gerekircelik»ten kaynaklanan iyimserlikle birleşir. **«Gerekirceliği... yarın inancını dile getirmekte... çıkış noktası alıyor; Ama onunla kalmıyor... Yarının er ya da geç «gerçekleşecek olan»dan çıkıp «olan»a dönüşmesi için, insan karışımının gerekli olduğunu vurguluyor... Gerekircelikle istem arasındaki diyalektik ilişkiye yaslanıyor...**

NAZİRE

Özgen SEÇKİN

enver gökçe
seve
seve
yoğrulan
hayatı
hicran
şimdi
çoğala
çoğala
biten
bedeni
kan
icran
ama
düşmana
inat
direnen
baştan
ayağa
inan..

enver gökçe
senden
sana
saygımdan
seni
sevdikçe
utanıyorum
dostlar
adına
kıpır
kıpır
bir
yel
estikçe.

Foto : İrfan DEMİRKOL

Yarım Soneler XIII

kocaman, uçsuz göğeren kollarıyla gökyüzüne uzanan
bir çınar gibi sesin, yel estikçe sızlayan şafakta
susuz musun, toprağın mı nankör, kıraç;
suskun, durgun kuruyorsun ayakta!

çürürken bir yanın zindanda satmadın yoldaşlarını
küfretmedin asla, elin karnında gezerken bile
fakat neden hepsi senden habersiz, şimdi ırakta!